

**М.М. Білинська,
І.Г. Сурай,
Н.О. Васюк,
Т.В. Савіна***

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ У НАВЧАННІ КЕРІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Національна академія державного управління при Президентові України
вул. А. Цедіка, 20, Київ, 03057, Україна
Міністерство охорони здоров'я України *
Департамент управління персоналом
вул. Грушевського, 7, Київ, 01601, Україна
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine
A.Tsedika str., 20, Kyiv, 03057, Ukraine
e-mail: general@academy.gov.ua
Ministry of Health of Ukraine *
Department of the Personnel Management
Hrushevskoho str., 7, Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: moz@moz.gov.ua

Цитування: Медичні перспективи. 2020. Т. 25, № 3. С. 192-197

Cited: Medicni perspektivi. 2020;25(3):192-197

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, сфера охорони здоров'я, керівні кадри сфери охорони здоров'я, навчання керівних кадрів для системи охорони здоров'я, навчальні програми

Ключевые слова: публичное управление и администрирование, сфера здравоохранения, руководящие кадры здравоохранения, обучение руководящих кадров для системы здравоохранения, учебные программы

Key words: public management and administration, health care, senior healthcare personnel, training of the healthcare system personnel, educational programs

Реферат. Определение потребности в обучении руководителей в области здравоохранения Украины. Белинская М.Н., Сурай И.Г., Васюк Н.О., Савина Т.В. Целью статьи является определение потребностей в обучении руководителей здравоохранения Украины по специальности «Публичное управление и администрирование». В качестве основного нами использован метод письменного опроса (анкетирование) экспертов в области здравоохранения, с применением современных компьютерных технологий. Участие экспертов в этом исследовании является исключительно добровольным. Конфиденциальность информации гарантирована анонимностью анкеты. Экспертный опрос руководителей сферы здравоохранения нами проведено в марте-апреле 2020 года с целью определения потребности в обучении по специальности «Публичное управление и администрирование». Всего в опросе приняли участие 54 респондента. Большинство (96,3%) респондентов нуждаются в обучении по специальности «Публичное управление и администрирование» (по специализации «Управление в сфере здравоохранения»). Подавляющая их часть хотела бы пройти обучение по темам: «Управление персоналом в организации здравоохранения (лидерство, коммуникативный менеджмент, тайм-менеджмент, стресс-менеджмент, самоменеджмент, психологические основы менеджмента в здравоохранении и др.)» (64,8%) и «Менеджмент здравоохранения» (59,3%). Обобщая результаты исследования, доказано, что для повышения профессиональных компетенций руководителей сферы здравоохранения необходимо ввести учебную программу «Лидерство и менеджмент в здравоохранении», которая направлена на решение проблемных вопросов управления в сфере охраны здоровья; применения стратегического управления в сфере здравоохранения, управления качеством медицинской помощи; получение навыков коммуникации и формирования эффективной команды; эффективного применения полученных знаний в среде, которая быстро меняется, и др. Считаем, что основой развития кадрового потенциала здравоохранения, особенно руководителей, должно быть совершенствование механизмов подготовки, переподготовки и повышения их квалификации. В частности, это касается инновационных форм обучения, в т.ч. тренингов, онлайн обучения и тому подобное.

Abstract. Identifying training needs of healthcare managers of Ukraine. Bilynska M.M., Suray I.G., Vasiuk N.O., Savina T.V. Purpose of the article is to determine the training needs of healthcare managers in Ukraine in the specialty "Public administration and management". As the main method, we used a written survey (questionnaire survey) of experts in the field of healthcare, using modern computer technologies. Participation of experts in this study is entirely voluntary. Confidentiality of information is guaranteed by anonymity of the questionnaire. Expert poll of healthcare leaders was conducted in March-April 2020 in order to determine training needs of the specialty "Public

administration and management." A total of 54 respondents took part in the expert poll. Majority (96.3%) of respondents need to undergo training in the specialty "Public administration and management" (specialization "Management in the field of healthcare"). The overwhelming majority of them would like to undergo training on the topics: "personnel management in healthcare organizations (leadership, communication management, time management, stress management, self-management, psychological foundations of management in healthcare, etc.)" (64.8%) and "healthcare management" (59.3%). Summarizing results of the study, it has been proved that in order to improve the professional competencies of leaders in the health sector, it is desirable to introduce the training program "Leadership and Management in Health Care", which is aimed at solving problematic issues of management in the field of health protection; application of strategic management in the field of health care, quality management of medical care; obtaining communication skills and building an effective team; effective application of the knowledge gained in the environment is changing rapidly, etc. We believe that improving the mechanisms of training, retraining and raising their qualifications should be an important issue in the development of human resources in health care, especially managers. In particular, this applies to innovative forms of education, including trainings, online training, etc.

Останніми роками реформи у сфері охорони здоров'я України, а також кризові ситуації, зокрема пандемія (Covid-19), зумовлює особливу роль керівним кадрам сфери охорони здоров'я, які повинні оперативним приймати ефективні управлінські рішення в умовах невизначеності та дефіциту ресурсів.

Слід наголосити, що ключовими компетенціями керівників сфери охорони здоров'я є те, як і наскільки керівник досягає очікуваних результатів у роботі, відповідно до поставлених завдань [6]. Відповідно, у сучасних умовах виникає необхідність у здійсненні навчання керівників сфери охорони здоров'я з метою розвитку професійних компетенцій, а також підвищення рівня професіоналізму керівників [7].

На жаль, сьогодні в системі охорони здоров'я України спостерігається дефіцит висококваліфікованих керівників, які могли б на високому рівні здійснювати управління не тільки закладом охорони здоров'я, а й розвивати галузь у цілому. Причинами низького рівня та якості підготовки керівних кадрів для системи охорони здоров'я є недостатня увага протягом останніх років органів державної влади до навчання (зокрема, підготовки) керівних кадрів; низький рівень фінансування; недосконалість програм підготовки керівників для системи охорони здоров'я тощо. Для успішного вирішення проблемного питання щодо навчання керівників сфери охорони здоров'я в Україні, яке є надзвичайно актуальним, насамперед слід з'ясувати потреби в ньому.

Метою статті є визначення потреб у навчанні керівників сфери охорони здоров'я України за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологія дослідження спирається на комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних результатів. Серед них

як емпіричні, так і теоретичні методи наукового дослідження. Вважаємо, що для досягнення мети дослідження важливим є саме емпіричне дослідження, яке основане насамперед на індукції, з подальшим застосуванням дедуктивного методу для узагальнення отриманих результатів.

Як основний нами використано метод письмового опитування (анкетування) експертів у сфері охорони здоров'я, із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій.

Аналіз досліджень, що проводяться в системі управління охороною здоров'я, вимагає отримання додаткової інформації про події та явища. Об'єктивним та інформативним джерелом такої інформації є залучення в якості респондентів експертів – управлінців (фахівців) сфери охорони здоров'я.

Обрана нами методологія підтверджена також іншими дослідниками, які відмічають важливість методів опитування та анкетування при збиранні первинної інформації для планування наступних кроків аналізу потреб в освітніх програмах [1], у соціологічних дослідженнях під час підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників органів публічного управління, зокрема у сфері охорони здоров'я [5]. Ця методологія дозволяє визначити індивідуальне ставлення респондентів до особистісних та організаційних потреб та отримати репрезентативну інформацію, достовірно описати причини виникнення наявної освітньої потреби, що дозволить дати більш вірогідний прогноз її подальшого розвитку та сформулювати найоптимальніші та найефективніші шляхи її задоволення [4]. Мета експертного опитування полягає в отриманні необхідної інформації, відображеної в знаннях, думках і оцінках респондентів, які є компетентними особами, що мають глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження та мають цінний практичний досвід у певній сфері [3].

Особливу увагу приділено розробленню анкети, яка складається з трьох частин: вступ

(міститься інформація щодо мети опитування; того, хто проводить опитування, часу, необхідного для проведення опитування, тощо); реквізитна частина (характеристики респондента: вік, стать, посада, категорія, науковий ступінь, базова освіта, спеціальна освіта з управління, стаж роботи: за спеціальністю, на керівній посаді, на державній службі) та основна частина (питання до респондента). Анкета містить питання щодо зацікавленості у спеціальній освіті з управління та керівництва у сфері охорони здоров'я, доцільності проходження курсів з підвищення кваліфікації, тренінгів, шкіл тощо, а також перелік тем, за якими респонденти бажали б пройти навчання, та інші питання. До кожного питання наводиться перелік відповідей, є можливість дописати свій варіант відповіді.

Респонденти за відповідями були розподілені на такі групи: перша група – за критерієм «наявність спеціальної освіти з управління», друга група – за формами спеціальної освіти з «публічного управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я», а також група – за тематикою навчання.

Участь експертів у цьому дослідженні є винятково добровільною. Конфіденційність інформації гарантована анонімністю анкети.

Опис застосованих методів статистичного аналізу. У дослідженні використано статистичний метод, метод експертних оцінок, метод анкетування, метод графічного аналізу та ін., а також представлено первинний статистичний

аналіз даних – ранжування; здійснено кореляційний аналіз відповідностей даних. Проведено одновимірний розподіл даних та частотний розподіл, зокрема щодо узагальнення соціально-демографічних характеристик респондентів.

У дослідженні використані засоби інформатизації для підтримки валідності отриманих результатів. Результати дослідження було проаналізовано за допомогою статистичного пакета «STATISTICA 6.0» і редактора електронних таблиць «Excel 2013», що дозволило візуалізувати та подати дані у вигляді таблиць, діаграм, графіків, а також обчислити надійність отриманих висновків.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Експертне опитування керівників сфери охорони здоров'я України нами проведено в березні-квітні 2020 року з метою визначення потреби в навчанні за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Усього в опитуванні взяли участь 54 респонденти (табл.). З них: 66,7% – жінки, 33,3% – чоловіки. Основна частина респондентів 38,9% – віком від 41 до 50 років та 31,5% – від 31 до 40 років. Усі респонденти мають вищу освіту, з них 74,1% – медичну, і лише 5,7% – з державного управління. Серед усіх респондентів: фахівці вищої категорії – 27,1%, з науковим ступенем – 43,3%. Водночас звертаємо увагу, що 40,4% респондентів мають стаж роботи на керівній посаді менше 5 років, а 38,5% – від 5 до 10 років.

Соціально-демографічні характеристики респондентів, %

Стать:	Жінка – 66,7		Чоловік – 33,3		
Вік:	20-30 років 11,1	31-40 років 31,5	41-50 років 38,9	51-65 років 14,8	66 і більше років 3,7
Вища освіта:	Медична 74,1	Юридична 5,7	Економічна 5,7	Публічне управління та адміністрування (Державне управління) 5,7	Фармацевтична, біологічна, інженерно-технічна 8,8
Категорія	Науковий ступінь 43,3 Вища 27,1		I категорія 16,7	II категорія 2,1	Не атестовані 10,8
Стаж роботи на керівній посаді	Менше 5 років 40,4	5-10 років 38,5	11-20 років 17,3	Більше 20 років 3,8	

Зазначимо, що на питання: «Чи маєте Ви спеціальну освіту з управління?» 63% опитаних відповіли «так» (рис. 1).

На питання «Чи впливає наявність спеціальної освіти з управління на Ваше кар'єрне зростання?» 61,1% опитаних відповіли, що

впливає. 70,4% регулярно проходять курси з підвищення кваліфікації, тренінги, школи тощо з управління у сфері охорони здоров'я, в т.ч. 65,1% – один раз на рік, 16,3% – раз на три роки, 11,6% – раз на п'ять років.

Важливим, на думку респондентів, є те, що найбільшою мотивацією до навчання виявилася

потреба здобути нові, потрібні в роботі знання, вміння та навички (79,6%); налагодити корисні зв'язки у сфері професійної діяльності (55,6%), а також застосувати нові знання, вміння та навички на державній посаді (48,1%); зробити внесок у розвиток охорони здоров'я України (38,9%).

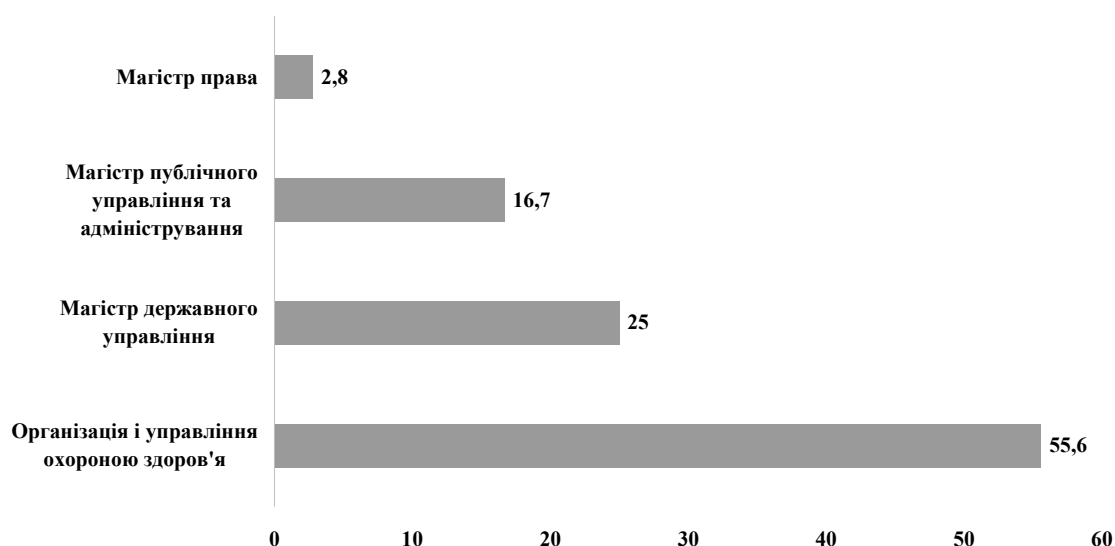

Рис. 1. Наявність спеціальної освіти з управління, %

Установлено, що 96,3% респондентів зацікавлені у спеціальній освіті з публічного управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я,

зокрема у формі тренінгів (63%), магістерської програми (51,9%), курсів підвищення кваліфікації та он-лайн навчання (44,4%) (рис. 2).

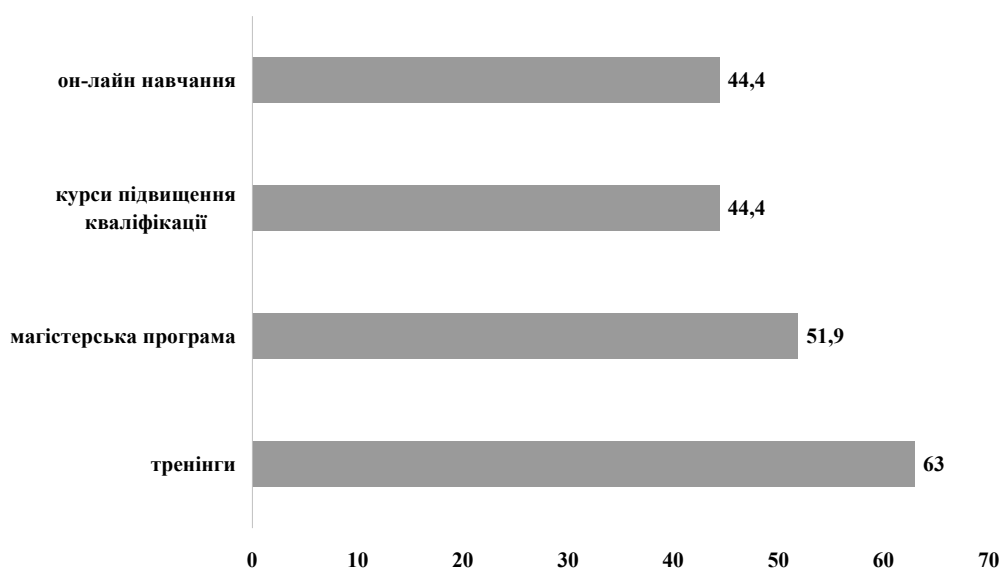

Рис. 2. Форми спеціальної освіти з публічного управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я, %

Виявлено, що більшість респондентів бажали б пройти навчання за такими темами:

1. Менеджмент охорони здоров'я (59,3%).
2. Економіка охорони здоров'я (48,1%).
3. Політика та публічне управління в сфері охорони здоров'я (35,2%).
4. Управління охороною громадського здоров'я (25,9%).
5. Медичне та фармацевтичне право (50%).
6. Управління змінами у сфері охорони здоров'я (44,4%).
7. Управління якістю у сфері охорони здоров'я (51,9%).
8. Питання стратегічного управління та планування організацій охорони здоров'я (48,1%).
9. Питання управління персоналом в організації охорони здоров'я (лідерство, комунікативний менеджмент, тайм-менеджмент, стрес-менеджмент, самоменеджмент, психологічні основи менеджменту в охороні здоров'я та ін.) (64,8%).

Зауважимо, що наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 жовтня 2018 року № 1977 внесено зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», згідно з якими керівник закладу охорони здоров'я – генеральний директор (директор) або начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я – виконуватиме виключно управлінські функції та займатиметься адміністративною діяльністю, а всі медичні функції керівника виконуватиме медичний директор [2]. Тому нами було запропоновано визначити ставлення до запропонованих змін. Установлено, що 59,3% респондентів вважають, що такі зміни необхідно запроваджувати (рис. 3).

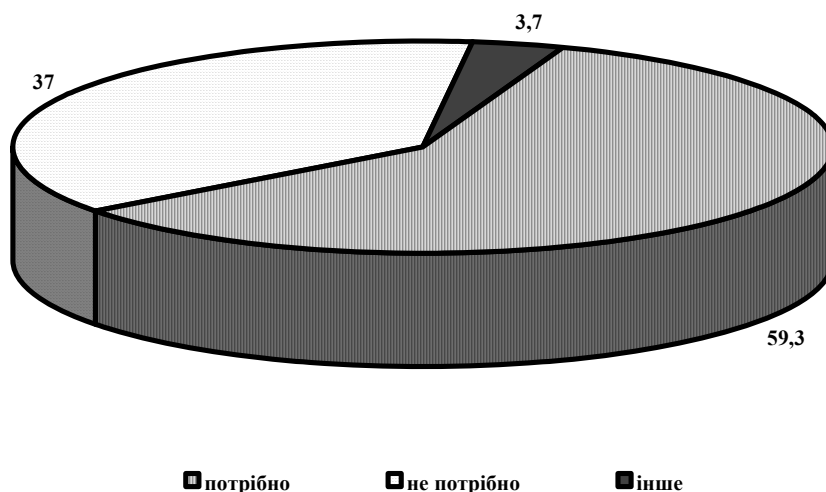

Рис. 3. Ставлення респондентів до наказу МОЗ, що врегульовує питання розмежування функцій головних лікарів в Україні на дві посади – генерального директора/директора та медичного директора, %

Підчас опитування більшістю респондентів (57,4%) було висловлено думку щодо необхідності введення посади менеджера в охороні здоров'я та здійснення підготовки фахівців за спеціальністю «Менеджмент в охороні здоров'я», 25,9% – вважають, що такої необхідності немає, а 16,7% – вважають, що така необхідність існує тільки для зайняття керівних посад у закладах системи охорони здоров'я.

ВИСНОВКИ

1. Отже, проведене нами експертне опитування з визначення потреби в навчанні керівників сфери охорони здоров'я України за спеціальністю «Пуб-

лічне управління та адміністрування» дає підстави зробити такі висновки. Більшість (96,3%) респондентів мають потребу пройти навчання за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» (за спеціалізацією «Управління у сфері охорони здоров'я»). Переважна їх частина бажала б пройти навчання за темами: «Управління персоналом в організації охорони здоров'я (лідерство, комунікативний менеджмент, тайм-менеджмент, стрес-менеджмент, самоменеджмент, психологічні основи менеджменту в охороні здоров'я та ін.)» (64,8%) та «Менеджмент охорони здоров'я» (59,3%).

2. Узагальнюючи результати дослідження, доведено, що для підвищення професійних компетентностей керівників сфери охорони здоров'я необхідно запровадити навчальну програму «Лідерство та менеджмент в охороні здоров'я», опанування якої спрямовано на розв'язання проблемних питань управління у сфері охорони здоров'я; застосування стратегічного управління у сфері охорони здоров'я, управління якістю медичної допомоги; отримання навичок комунікації та формування ефективної команди; ефективного застосування отриманих знань у середовищі, що швидко змінюється та ін.

3. Вважаємо, що основою розвитку кадрового потенціалу сфери охорони здоров'я, особливо керівників, має бути удосконалення механізмів підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації, особливо в напрямку інноваційних форм навчання.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Перспективами подальших досліджень є здійснення порівняльного аналізу навчальних програм з підготовки керівних кадрів для системи охорони здоров'я.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Брайченко О. Д., Саченко Т. А., Коняшина Н. А. Моніторинг особистісних потреб управлінських кадрів як один із шляхів забезпечення ефективності їх професійного розвитку: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 56 с. URL: <https://divovo.in.ua/institut-pidvishennya-kvalifikaciyi-kerivnih-kadriv-v5.html> (дата звернення: 23.08.2020).
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Вип. 78 «Охорона здоров'я»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02> (дата звернення: 23.08.2020).
3. Експертне опитування. URL: <http://socioplus.com.ua/the-expert-survey/> (дата звернення: 23.08.2020).
4. Підвищення кваліфікації державних службовців: вивчення потреби та організація навчання:

б. наук. пр. / М. О. Скоромнюк та ін. *Укр. акад. держ. упр. при Президентові України*; ред. В. І. Луговий. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 148 с.

5. Савченко Б. Г. Використання анкетування як методу соціологічного дослідження для аналізу потреб з підвищення кваліфікації управлінських кадрів. URL: <https://kbuapa.kh.ua/> (дата звернення: 23.08.2020).

6. Public Administration and Innovation Policy in a Networked Society / I. Suray et al. *Inter. Journal of Recent Technology and Engineering*. 2019. Nov. (Vol. 8, No. 4). P. 3604-3609.

DOI: <https://doi.org/10.35940/ijrte.D7831.118419>

7. STEM education as the latest philosophy of lifelong learning to develop key competencies of a civil servant / A. Savkov et al. *Inter. Journal of Management*. 2020. Vol. 11, No. 2. P. 163-169.

REFERENCES

1. Braichenko OD, Sachenko TA, Koniashyna NA. [Monitoring the personal needs of management staff as one of the ways to ensure the effectiveness of their professional development]. Kyiv: NADU; 2013. p. 56. [cited 2020 Aug. 23]. Ukrainian. Available from: <https://divovo.in.ua/institut-pidvishennya-kvalifikaciyi-kerivnih-kadriv-v5.html>
2. [Handbook of qualification characteristics of occupations of employees "Issue 78 Health Care". Order of the Ministry of Health of Ukraine of March 29, 2002 No. 117]. [Internet]. 2002. [cited 2020 Aug. 23]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02>
3. [Expert survey]. [Internet]. [cited 2020 Aug. 23]. Ukrainian. Available from: <http://socioplus.com.ua/the-expert-survey/>
4. Skoromniuk MO, Protasova NH, Ponedilko VH, et al. [Advanced training of civil servants: the study of

needs and organization of training]. Lugovyi VI, editor. *Ukr. acad. state Department under the President of Ukraine*. Kyiv: Publishing UADU; 2000. p. 148. Ukrainian.

5. Savchenko BH. [The use of questionnaires as a method of sociological research to analyze the needs for management training]. [Internet]. 2007. [cited 2020 Aug. 23]. Ukrainian. Available from: <https://kbuapa.kh.ua/>

6. Suray I, et al. Public Administration and Innovation Policy in a Networked Society, *International Journal of Recent Technology and Engineering*. 2019 Nov.;8(4):3604-9. DOI: <https://doi.org/10.35940/ijrte.D7831.118419>

7. Savkova, Suray I, Kotliar L, Polishchuk L, Bushman I, Vasiuk N. STEM education as the latest philosophy of lifelong learning to develop key competencies of a civil servant. *International Journal of Management*. 2020;11(2):163-9.

Стаття надійшла до редакції
02.09.2020